

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Bakalářská práce

Mezopotamský bůh Enki/Ea

Barbora Hyková

Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce
Mezopotamský bůh Enki/Ea
Barbora Hyková

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Kateřině Šaškové Th.D., své vedoucí práce, za její odborné vedení, cenné rady a komentáře, milý přístup a trpělivost.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA	2
3	SÍDLO BOHA ENKIHO/EY	3
3.1	ERIDU.....	3
3.2	ABZU	4
4	VYOBRAZENÍ/ IKONOGRAFIE	5
4.1	PŘÍKLADY IKONOGRAFIE BOHA ENKIHO/EY.....	5
4.1.1	Staroakkadský pečetní váleček BM 103317	5
4.1.2	Staroakkadský pečetní váleček BM 89771.....	6
4.1.3	Staroakkadský pečetní váleček BM 89115.....	6
4.1.4	Novosumerský pečetní váleček BM 103232.....	7
4.1.5	Středobabylonské Kudurru BM 102485	8
5	VÝVOJ KULTU BOHA ENKIHO V PRŮBĚHU LET	9
6	GENEALOGIE.....	13
6.1	RODINNÉ VZTAHY S OSTATNÍMI BOHY	14
6.2	ENKIHO TVOROVÉ	15
6.3	ISIMU.....	15
7	SUMERSKÉ TEXTY	16
7.1	KRÁLOVSKÉ NÁPISY.....	16
7.2	ZAKLÍNADLA	19
7.2.1	Porodní zaklínadlo	20
7.2.2	Text 66.....	22
8	AKKADSKÉ TEXTY.....	23
8.1	KRÁLOVSKÉ NÁPISY.....	23
8.2	ZAKLÍNADLA	24
8.2.1	Zaklínání řeky stvořitelky	24
8.2.2	Zaklínání bolavého zubu.....	25
9	MÝTY	27
9.1	ENKI A NINMACH	27
9.2	ENKI A NICHURSAG.....	28
9.3	MÝTUS O ATRACHASÍSOVI.....	28
9.4	ENKI A ŘÁD SVĚTA	29
10	ZÁVĚR.....	30
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	32
	RESUMÉ	35

1 ÚVOD

Cílem práce je představit postavu boha Enkiho/Ey a přiblížit jeho postavení v mezopotamském pantheonu. Nejprve popíše charakteristické prvky, kterými se tento bůh vyznačuje, a představí jeho pozemské sídelní město Eridu a mýtické sídlo v praoceánu Apsú, aby měl čtenář představu o prostředí, kterému Enki/Ea vládl a o kterém se píše v mnohých literárních textech a královských nápisech či zaklínadlech. Bude se věnovat vyobrazení Enkiho/Ey v mezopotamském umění a literatuře a prozkoumá Enkiho měnící se postavení v rámci mezopotamského pantheonu v průběhu let. Práce bude brát zřetelný ohled na soudobé dějiny, které jsou pro toto zkoumání výrazným kritériem. V podobném duchu osvětlí i jména, pod kterými Enki/Ea vystupoval, a podá teorie k vysvětlení, proč je význam jeho sumerského jména „*pán země*“, i když je tento bůh spojovaný spíše se sladkovodní vodou, řekami a závlahou. Pro přehlednost budu v obecných záležitostech používat spíše jméno Enki, jméno Ea bude uvedeno převážně v souvislosti s akkadským pantheonem. Práce krátce zmíní spekulace o jeho vztahu k lidem, přestože je Enki většinou popisovaný spíše jako velmi lidem nakloněný. Uvede čtenáře do problematiky původu a struktury mezopotamského pantheonu, představí seznamy božstev a poté popíše Enkiho vztahy s ostatními bohy.

V kapitolách o sumerských a akkadských textech budou rozebírány převážně královské nápisy a velký důraz bude kladen na zaklínadla, protože ačkoliv se Enkiho postavení v rámci pantheonu během let dost měnilo, jeho přítomnost v zaklínadlech zůstávala poměrně stabilní. Změna přišla až 2. tisíciletí př. n. l., kdy začal v zaklínadlech hojně vystupovat i jeho syn Marduk, který byl později hlavní personou babylonského pantheonu. Enki byl však i nadále v zaklínadlech alespoň zmiňován. Poslední kapitola bude věnována mezopotamským mýtům, ve kterých Enki patří mezi přední postavy textů.

Práce bude vycházet převážně z primárních a sekundárních zdrojů, bude obsahovat překlady primárních zdrojů a obrázky, které budou pocházet převážně z internetových stránek Britského muzea. K překladům sumerských a akkadských slov budu používat český přepis těchto slov.

2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA

Enki je považován za mezopotamského boha podzemního sladkovodního oceánu Apsú. Společně s bohy Anem a Enlilem patřil do trojice vedoucích bohů mezopotamského pantheonu. Vyznačoval se neobyčejnou moudrostí a byl spojován s magií a zaříkávadly. Byl oblíbeným bohem věstců *báru*¹ a kněží zaříkávačů *ášipu*², kteří se k němu často obraceli při svých rituálech a exorcismu.³ Měl u sebe kouzelné moci *me*, které byly zapsané na hliněných tabulkách a uloženy v Eridu. Společně se svým synem a pozdějším hlavním bohem babylonského panteonu Mardukem se objevuje v mnoha sumerských a akkadských zaříkávacích textech.

Byl patronem lidí, kultury, řemeslníků, léčitelů, hudebníků aj. V mýtech často vystupoval jako rádce a lidé i bohové si jeho rad, proroctví i varování velmi vážili. Pomáhal řešit krizové situace a často se dostával do konfliktu s ostatními bohy kvůli tomu, že se stavěl na stranu lidí a vyzrazoval jim tajná slabá místa jednotlivých božstev, která mohli lidé následně využít. Vystupuje jako tvůrce lidských osudů. V sumerském mýtu Enki a Ninmach je to právě on, kdo z hlíny stvoří první páry lidí a v mýtech o potopě je to on, kdo člověka varuje a radí mu, aby postavil archu. Tento mýtus bude podrobněji představený v deváté kapitole s názvem Mýty.⁴ Roli stvořitele mu připisují i akkadské mýty Enúma eliš⁵ a Atrachasis, ve kterém mu pomohou bohyně rodičky.⁶

¹ Hlavní úlohou *báru* bylo potvrdit, nebo popřít všechny rady, proroctví a zvěsti nebo fámy, které se dostaly až ke králi. Pracovali v separátních skupinách od členů soudu, aby se nemohli navzájem ovlivnit. Jejich věštby vycházely z obětních rituálů, které prováděli za přítomnosti krále na veřejných místech v paláci. Bohům pokládali otázky, na které mohli odpovědět pouze ano nebo ne, a jejich odpovědi hledali ve vnitřnostech obětovaných zvířat.

ROBSON, 2015. [<http://oracc.museum.upenn.edu/nimrud/ancientkalhu/thepeople/professions/>].

² Termín *ášipu* lze přeložit také jako „léčitel“. *Ášipu* měli za úkol chránit krále pomocí očistných rituálů, které měly léčit jeho tělo i duši.

ROBSON, 2015. [<http://oracc.museum.upenn.edu/nimrud/ancientkalhu/thepeople/professions/>].

³ HORRY, 2016. [<http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/enki/>].

⁴ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ. 2003. Str. 63–65.

⁵ PROSECKÝ, *Enúma eliš*. In: Mýty staré Mezopotámie. 1977. Str. 197.

⁶ PROSECKÝ, 2010. Str. 270–272.

3 SÍDLO BOHA ENKIHO/EY

3.1 ERIDU

Již první zmínky jména boha Enkiho se pojí s městem Eridu, které se nacházelo v jižní Mezopotámii a jehož dnešní jméno je Abu Shahrein. Na vykopávkách města, které bylo podle Sumerů⁷ nejstarší na světě, se podílely čtyři různé expedice, které potvrdily, že je město skutečně velmi staré.⁸ Byla zde objevena řada chrámových budov z vrstev XVII–VI a osada se hřbitovem, které jsou typické pro ubajdskou kulturu. Nejstarší vrstvy chrámového komplexu patří do Eridské kultury (Ubaid 1). Vrstva VIII odkrývá nálezy, které by mohly být pozůstatkem nějakého chtonického kultu. Ve výklenku jedné z budov se našla nádoba s ukrytými rybími kostmi a pod dlažbou západního oltáře byly uloženy záhadné zakřivené spirály z hlíny, které měřily zhruba 30–40 cm a svým tvarem připomínaly tělo hada. Tyto spirály mohly být využívány k rituálním účelům. Další vrstva VII odhaluje více předmětů – nádobu z obsidiánu, pečeť zobrazující pravděpodobně nějaký hmyz a plastiku hada z malované hlíny. Tyto předměty mohly naznačovat přítomnost nějaké vybrané skupiny lidí v budově, nebo mohla sloužit k vykonávání nezvyklých aktivit.⁹

Město však nebylo příliš velké, nacházela se zde stará svatyně, jejíž nejhlubší vrstvy sahají do doby kolem roku 5000 př. n. l., chrámové budovy a zikkuraty. Eridu se nacházelo v mokřadech a v měsících deště se kolem něj tvořilo jezero, kterému Sumerové často přezdívali Abzu. Odkazovali tím na podzemní oceán sladké vody, kterému Enki údajně vládl.

Ačkoliv je Enki prvním uvedeným bohem v seznamech bohů, nepředpokládá se, že by před ním neexistovalo jiné hlavní božstvo, které by bylo patronem Eridu. Město se sice nikdy nestalo hlavním politickým centrem a kompletně ztratilo svou pozici města v polovině 2. tisíciletí, ale pořád zůstává nejstarším městem sumerské tradice. Chrám v Eridu se stal předlohou pro pozdější chrámy a svatyně v celé Mezopotámii.¹⁰

K Eridu neodmyslitelně patří Enkiho chrám E-abzu. Je to posvátné místo, které navštěvovali bohové přijíždějící v lodích na vlnách Abzu. V Iráckém muzeu v Bagdádu můžeme najít sochu kamenného lva, který údajně společně s dalším lvem hlídal vstup do chrámu.¹¹ Pro Enkiho chrám se však používá ještě jiný výraz – E-engurra, jehož zmínku můžeme vidět například v mýtu „*Enki a řád světa*“.¹²

⁷ Na začátku Sumerského královského seznamu se píše, že království sestoupilo z nebes do města Eridu, jehož prvním králem se stal Alulim, který podle seznamu vládl 28 800 let.

The Sumerian king list. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.1.1>].

Eridu jako první město zmiňuje sumerský Mýtus o potopě.

The Flood story. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.7.4>].

⁸ ESPAK, 2006. Str. 10.

⁹ CHARVÁT, 2002. Str. 47.

¹⁰ ESPAK, 2006. Str. 10–12.

¹¹ BLACK, GREEN. 1999. Str. 68.

¹² *Enki and the world order*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section1/tr113.htm>].

3.2 ABZU

Úzce spojené s městem Eridu je místo, které se nachází pod jeho zemským povrchem. Zmínky o sladkovodním oceánu Abzu se objevují již v seznamu měst z Uruku z vrstev IV–III. Lidé v Mezopotámii kdysi věřili, že Abzu je zdrojem všech pramenů, studen, řek, potoků, jezer i mokřin. Ze sumerské tradice nemáme žádné konkrétní zprávy o stvoření Abzu. Starší kosmogonické příběhy, ve kterých ze spojení božstev Ana a Ki vzešel Enlil, který oddělil nebesa od země, žádné zmínky o Apsú také neudávají.

Výraz Engur, který můžeme vidět ve starších textech užitý jako synonymum, se v pozdějších dvojjazyčných textech užívá jako překlad k Abzu. Kvůli nedostatku psaných pramenů lze těžko určit, jak moc odlišný význam obě slova zpočátku měla. Ze sumerských textů však víme, že oba tyto výrazy označovaly Enkiho sídlo.¹³

V akkadské kosmogonické tradici bylo označováno jako Apsú či *ersetu kablitu*, a nacházelo se mezi zemským povrchem a podsvětím. Mýtus o stvoření světa Enúma eliš – v překladu „Když nahoře“ – zmiňuje boha sladkovodního oceánu Apsúa, který smíchal své vody s bohyní slaného oceánu Tiamat a z jejich spojení vzešli ostatní bohové. Popisuje také, jak bůh Enki/Ea Apsúa zabil a na jeho těle postavil svůj dům.¹⁴

¹³ ESPAK, 2006. Str. 13–15.

¹⁴ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. str. 22.

4 VYOBRAZENÍ/ IKONOGRAFIE

Enki patří mezi nejpopulárnější bohy akkadského starověkého umění. Charakteristickým prvkem jsou pro něj dva proudy vody, které mu vytékají z ramen. Mnohdy bývá usazen na místě, které je obklopeno vodou a vlnami plovoucích ryb, a které má pravděpodobně představovat jeho mýtické sídlo Apsú. Kromě jeho osoby se ve staroakkadském umění objevují i stvoření, která jsou s ním úzce spojená. Brány do jeho sídla Apsú střeží bytosti zvané *Lachama-Apsú* a v jeho blízkosti bývá vyobrazený jeho věrný služebník Isimu, kterému se budu více věnovat v poslední části šesté kapitoly. Některé pečetní válečky zachycují Enkiho na lodi. Několik váleček ukazuje i širší náboženský kontext doby. Společně s Enkim je na nich sluneční božstvo a bytost, která vypadá jako ptačí muž. Přesné náboženské pozadí scén, které jsou na nich vyobrazeny, však zůstává kvůli nedostatku psaných pramenů nejasné. Stejně tak lze spekulovat o tom, zda jsou motivy vyobrazované na pečetních válečkách akkadské doby vyobrazením nějaké starosemitské mytologické tradice, nebo zda jsou vyobrazením celkové dobové tradice národů klínového písma.¹⁵

I v novosumerském období poznáme boha Enkiho podle dvou tryskajících pramenů z jeho ramen. Spolu se staroakkadskou dynastií však postupně mizí ryby, které v nich dříve plavaly. Novým motivem rozšířeným v novosumerském období se stává váza a objevuje se zde také nový symbol – kozoryba.¹⁶

Mezi další symboly boha Enkiho patří např. želva¹⁷ nebo také hůl, na jejímž konci je beraní hlava.¹⁸

4.1 PŘÍKLADY IKONOGRAFIE BOHA ENKIHO/EY

4.1.1 STAROAKKADSKÝ PEČETNÍ VÁLEČEK BM 103317

Na obrázku můžeme vidět scénu, která se zřejmě odehrává v mýtickém sídle Apsú. Postava s plnovousem sedící na trůnu je bůh Ea. Na hlavě má tiáru s rohy, která byla v mezopotamském umění považována za symbol božství. Jeho oblečení se skládá z našasené sukně. V ruce drží stébla rostlin, která patrně symbolizují tabulky osudu, ukradené ptákem Anzúem. Před trůnem boha Ey stojí trojice bohů, které poznáme také díky zmíněné tiáře s rohy. Drží v zajetí ptačího muže (pravděpodobně Anzúa).¹⁹

¹⁵ ESPAK, 2006. Str. 79–80.

¹⁶ ESPAK, 2006. Str. 106.

¹⁷ HORRY, 2016. [<http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/enki/>].

¹⁸ BLACK, GREEN, 1999. Str. 65–66.

¹⁹ BM 103317. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1911-0408-7].

BM 103317²⁰

4.1.2 STAROAKKADSKÝ PEČETNÍ VÁLEČEK BM 89771

Na scéně z druhého pečetního válečku, se nachází Ea uprostřed. Jeho, oproti ostatním bytostem, malá postava stojí na nejvyšší ze čtyř vodorovných linií. Je oblečen v našasené sukni, na hlavě má tíaru s rohy a dva proudy vody vytékají z jeho pasu.²¹ Ea je umístěn uvnitř konstrukce, která je orámována tekoucí vodou a symbolizuje bránu do jeho sídla v podzemním oceánu Apsú.²² Na obou stranách stojí nahé bytosti *lachamu*, které hlídají bránu do jeho svatyně. Zleva přichází další bůh, který zaujímá pozici vyjadřující úctu.²³

BM 89771²⁴

4.1.3 STAROAKKADSKÝ PEČETNÍ VÁLEČEK BM 89115

Pečetní váleček ze Sipparu je ukázkou válečku zachycujícího scénu s širším náboženským kontextem. Bůh Ea je zde zobrazený se dvěma tryskajícími vodopády z ramen, ve kterých pluje šest ryb. Jednu nohu má položenou na pravé hoře a natahuje ruku k orlovi, který pravděpodobně zobrazuje ptáka Anzúa, jenž ukradl

²⁰ BM 103317. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1911-0408-7].

²¹ BM 89771. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1983-0101-300].

²² ESPAK, 2006. Str. 76.

²³ BM 89771. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1983-0101-300].

²⁴ BM 89771. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1983-0101-300].

tabulky osudu. Na pravé hoře stojí bohyně Ištar, která je ozbrojená a má křídla. Nad hlavou boha Šamaše, který se nachází mezi horami, drží jakýsi keř. Bůh Šamaš svírá v ruce ozubený nůž a kolem sebe má paprsky. Nalevo od Ištar je zachycen lovecký bůh, který má přes rameno luk a v ruce šíp. Stvoření se dvěma tvářemi stojící za Eou je jeho věrný služebník Isimu. Na válečku je dvouřádkový nápis a pod ním kráčí směrem k bohům řvoucí lev.²⁵

BM 89115²⁶

4.1.4 NOVOSUMERSKÝ PEČETNÍ VÁLEČEK BM 103232

Na třetím obrázku je bůh Enki usazen na trůnu. Je oblečen ve vlnitém rouchu a na hlavě má typickou čelenku s rohy. V ruce drží vázu, ze které vytéká pramen vody se třemi plovoucími rybami. U jeho nohou se nachází stvoření s hlavou kozy a rybím ocasem – kozoryba. Před jeho trůnem stojí zřejmě postava jednoho z věřících, která má oholenou hlavu a je oděna v běžném jednoduchém oděvu.²⁷

BM 103232²⁸

²⁵ BM 89115. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1891-0509-2553].

²⁶ BM 89115. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1891-0509-2553].

²⁷ BM 103232. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1910-1112-10].

²⁸ BM 103232. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1910-1112-10].

4.1.5 STŘEDOBABYLONSKÉ KUDURRU BM 102485

Poslední obrázek zachycuje kámen z vápence, do jehož povrchu byly vyryty nápisy a různorodé symboly. V horní části pod měsícem je vyobrazena želva.²⁹ V novosumerském období byl znak želvy úzce spojován s bohem Enkim. Příběh „*Ninurta a želva*“ popisuje, jak Enki vytvořil z hlíny oceánu Apsú želvu, aby mu pomohla dostat zpět ukradené tabulky osudu, které ukradl ptačí démon Anzú. Tabulky získá hrdina příběhu Ninurta, ale rozhodne se nechat si je pro sebe. Vychytralý Enki na něj však pošle svou želvu, která ho popadne za paty, vykope jámu a hodí ho do ní. Ačkoliv se příběh nedochoval celý, předpokládá se, že se tabulky vrátily zpět k Enkimu a Ninurtovi byla uštědřena cenná lekce.³⁰

BM 102485³¹

²⁹ HORRY, 2016. [<http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/enki/>].

³⁰ *Ninurta and the turtle*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.6.3>].

³¹ BM 102485. [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1907-1014-1].

5 VÝVOJ KULTU BOHA ENKIHO V PRŮBĚHU LET

Kult boha Enkiho započal v jeho sídelním městě Eridu, které se podle Sumerského královského seznamu řadilo mezi pět předpotopních měst, a které Sumerové považovali za nejstarší město na světě.³² Za jeho mýtické sídlo je však považován praoceán Apsú, který je často vyobrazován v mezopotamských textech a umění. Během raně dynastického období dokonce vznikalo ve městech Nippur, Ur, Murum, Keš, Lagaš aj. mnoho svatyní zasvěcených Apsú, což svědčí o prominentní roli boha Enkiho v této době. Tento fakt dává prostor pro diskuzi, zda-li nebyla pozice Enkiho v pantheonu natolik důležitá, že by vedla k boji o moc s jeho bratrem Enlilem.³³

Historický vývoj postavy Enkiho můžeme určit také podle výskytu a podoby užití jeho jména. Je velmi pravděpodobné, že obě jména – Enki i Ea – se používala ve foneticky podobném tvaru již stovky let před jejich zápisem v klínovém písmu.³⁴ V Enkiho jméně lze těžko určit nějaký zřejmý význam.

Sumerská verze En-ki, která se pravděpodobně překládá jako „pán země“ je doložena už v seznamech bohů z raně dynastického období, které se našly v lokalitách Fara a Abú Salabíchu.³⁵ Překlad „pán země“ však zcela neodpovídá jeho pozici krále sladkovodního oceánu Apsú. Od počátku sumerologických vědeckých studií se pokusilo mnoho sumerologů jeho jméno přeložit a interpretovat. Objevují se proto různé teorie, které se snaží význam jeho jména vysvětlit. Podle religionisty Mircea Eliade je tento překlad chybný. Ve své knize *Od doby kamenné po eleusinská mystéria* uvádí, že Enki „byl mylně považován za boha vod, protože v sumerském pojetí spočívala země na oceánu.“³⁶ Podle Thorkilda Jacobsena odkazuje překlad „pán země“ na roli vody v zavlažování země. Přirovnává vodu, díky které je země schopná zplodit, k semenu, pro které existovalo v sumerštině stejné slovo. Výživa země však není jedinou funkcí vody. Zavlažuje půdu a dává jí schopnost plasticity, díky které je schopná měnit tvary. Tato vlastnost je však podle Jacobsena spojená spíše s překladem jména Nudimmud – „ten, jenž tvoří a rodí“.³⁷ E. Ebeling uvádí jinou teorii. Podle něj by sumerské ki mohlo být chápáno jako prostor pod, tedy podzemní oceán Apsú.³⁸ Jeho teorii by mohl potvrzovat i fakt, že v akkadské kosmogonické tradici existuje pro oceán Apsú výraz *ersetu kabiltu*, který se překládá jako „střední země“.

Součástí seznamů z Fary a Abú Salabíchu byl také zápisový systém sumerštiny UD.GAL.NUN. Tento systém lze charakterizovat tak, že se jednotlivé znaky mohou nahradit jinými v závislosti na jejich příslušné funkci. Pro některé znaky existuje více UD.GAL.NUN znaků a některé UD.GAL.NUN znaky mohou mít zase více funkcí. Tento zápis byl v textech z Fary a Abú Salabíchu využíván převážně pro zápis textů mytologického charakteru.³⁹ Přímo UD.GAL.NUN slouží

³² *The Sumerian king list*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.1.1#>].

³³ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

³⁴ ESPAK, 2006. Str. 18.

³⁵ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

³⁶ ELIADE, 1975. Str. 71.

³⁷ JACOBSEN, 1978. Str. 111.

³⁸ ESPAK, 2006. Str. 23.

³⁹ KREBERNIK, In. *Mesopotamien: Späturuk-Zeit und Frühdynastische Zeit*. 1998. Str. 298–299.

jako kód pro zápis jména boha Enlila, přesněji UD = AN, GAL = en, NUN = líl. Zápis jména boha Enkiho pak vypadá následovně: UD = AN, GAL = en, UNU = ki. Stále není zcela jasné k čemu se tento kódovaný zápis jazyka používal, přesto existuje velké množství interpretací.⁴⁰

V 2. pol. 3. tisíciletí př. n. l. se Enki čím dál častěji nazývá jiným jménem – Ea. Původ tohoto jména je semitský. Kořen slova *ḥyy v doslovném překladu znamená „žít“. Ea byl spojován s jarní vodou, řekami a kanály. Jeho laskavý přístup k lidstvu mu zařídil důležitou pozici v zařikávaních, očistných rituálech a magii. Sumerská zařikávaní, ve kterých Enki vystupuje jsou doložena již v raně dynastickém období, ale většina z nich vznikala v době vlády třetí dynastie z Uru.⁴¹ Enki v nich vystupuje společně se svým synem Asalluchim, který je v těchto textech většinou zmiňován jako ten, který jako první zjistí škody, které zlí démoni napáchali, informuje svého otce a ten mu poradí, jak se démonů zbavit a jak napravit škody, které zlé síly způsobily.⁴² Obsahem těchto textů je také krátký příběh, který potvrzuje Asalluchiho schopnost léčit, Enki v nich ujišťuje svého syna, že vlastní stejné magické síly jako Enki sám. Poté mu poradí, jak vyléčit nemocného. Stejná legenda se objevuje i v pozdějších zaklínáních, ve kterých jsou hlavními postavami Ea a Marduk.

Během třetího tisíciletí př. n. l. se kult Enkiho/Ey rozšířil po celé jižní Mezopotámii. Na konci milénia již existoval chrám tohoto boha ve městě Uru a o pár století později vznikly chrámové komplexy i v Isinu, Larse a jiných městech jižní Babylonie. Eridu spolu s jeho svatyněmi prošlo velkou řadou pustošení a destrukcí, ale vždy bylo postaveno znovu. Pozice města Babylon a jeho politická síla však od 1. pol. 2. tisíciletí př. n. l. nadále rostly a Eridu tak brzy ztratilo veškerou náboženskou důležitost.⁴³ S nástupem vlády krále Chamurapiho se Babylon stal centrem starobabylonské říše a dříve pouze lokální bůh Marduk se dostal na výsluní babylonského pantheonu.⁴⁴ Marduk byl ztotožněn s Enkiho synem Asalluchim a pozdějším výsledkem této syntézy bylo ztotožnění názvu města Eridu s Babylonem. Babylon se tak stal středem kultu nejenom Marduka, ale i boha Ey, a došlo k asimilaci panteonů obou měst. Náboženské tradice Eridu převzal Babylon.⁴⁵ Stal se tak nejstarším městem a Enkiho chrám byl vnímán jako takové spojovací místo mezi zemí a jeho svatyní v Apsú.⁴⁶ Kult boha Enkiho/Ey v Eridu je doložen ještě ve starobabylonské době. Chrám v Eridu se stále využíval, ale většina aktivit pojících se s kultem boha Ey byla prováděna v Babylonu a hlavních asyrských městech.⁴⁷

V druhém tisíciletí př. n. l. Marduk svého otce naprosto zastínil. Převzal veškeré jeho funkce a stal se z něj tak organizátor vesmíru, stvořitel člověka a jeho zachránce.⁴⁸ Marduk se brzy dostal do čela pantheonu a dostal přízviska jako

⁴⁰ ESPAK, 2006. Str. 19–26.

⁴¹ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁴² PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 34.

⁴³ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁴⁴ PROSECKÝ, 2010. Str. 21.

⁴⁵ GEORGE, 1992 Str. 252.

⁴⁶ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁴⁷ GALTER, 1983. Str. 296.

⁴⁸ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

například „pán bohů“, „stvořitel bohů, svých otců“ atd. Celý proces Mardukova vzestupu je vylíčen v babylonském mýtu *Enúma eliš*. Autoři mýtu jsou pravděpodobně babylonští kněží, kteří se pokoušeli zdůvodnit přední pozici Marduka v babylonském pantheonu.⁴⁹

Ea byl však nadále spojován s neobyčejnou moudrostí, která se projevovala převážně ve vyjadřování a radách, které dával. Ty mohly být však občas temné a zahalené tajemstvím. Nejednoznačnou radu dává Ea například v akkadském mýtu „*Adapa a jižní vítr*“⁵⁰, ve kterém jeho služebník Adapa prokleje při lovu ryb jižní vítr a zlomí mu tím křídlo. Vítr proto sedm dní nevane a rozhořčený bůh nebe Anu si Adapu předvolá do svého království, aby ho potrestal. Ea Adapovi poradí, aby si oblékl smuteční šat a u brány si získal náklonnost bohů Gizzidy a Dumuziho, kteří se za něj u Ana přimluví. Když bude předveden před Ana, bude mu nabídnut chléb a voda smrti, které nesmí jíst ani pít, a roucho a olej, které má přijmout. Adapa se tak vydal na nebesa a udělal vše tak, jak Ea řekl. Když stanul před Anem byl mu nabídnut chléb a voda života, které odmítl. Přinesli mu roucho a olej, které přijal. Pobavený Anu ho poslal zpět na zem a Adapa se tím připravil o věčný život.⁵¹

V textech pocházejících se starobabylonského období je Ea označován jako *bél pirištim*, v překladu „pán tajné tradice“. Mezopotamská písarská elita se považovala za strážce tajných znalostí, které přežily velkou potopu. Věřili, že znalosti týkající se věštění, astronomie a astrologie či exorcismu jim byly po destrukci veškerého materiálu, která byla způsobena Velkou potopou, zjeveny právě Eou. Učenci asyrského dvora věřili, že tyto znalosti byly předány lidem prostřednictvím skupiny (většinou sedmi) mudrců tzv. *apkallú* v doprovodu boha Ey. Věřili, že byly znalosti sepsány, přežily potopu a vzniklé texty měly být drženy v tajnosti.⁵²

Na začátku 3. století př. n l. byly všechny dostupné babylonské historické a kosmogonické texty sesbírány a naposledy sepsány. Zásadním dílem odkazujícím na Eovu tradici je spis *Babyloniaca*, který byl sepsán babylonským písařem Berosseem pro vladaře Antiocha I. Berossos se ve svém díle pokoušel vysvětlit mezopotamskou kulturu lidem, kteří ji neznali. V textu také uvádí, že byl knězem boha Marduka a měl proto přístup k textům a tradici z první ruky. *Babyloniaca* byla rozdělena do tří částí. První část obsahovala kosmogonii, druhá pojednávala o starověké historii a třetí popisovala současné dějiny. V knize píše, že mezopotamskou kulturu zjevila lidstvu bytost jménem Oannes, která pocházela z Perského zálivu. Podle Berossa po sobě Oannes zanechal množství psaných textů obsahujících „vědění“ mezopotamské kultury. Všechny pozdější texty pak byly pouze komentáře k jeho textům. Z příběhů, které Berossos ve své knize uvádí, lze určit z jaké literatury nejvíce čerpal. Pravděpodobně měl přístup k příběhům jako například *Enúma eliš*, *Adapa a jižní vítr*, Epos o Errovi, vyprávění o *apkallú*, a také k předpotopnímu královskému seznamu. Dále využíval astronomické, historiografické a rituální texty.⁵³

⁴⁹ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003, Str. 135–136.

⁵⁰ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁵¹ PROSECKÝ, *Adapa a jižní vítr* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977, Str. 229–232.

⁵² GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁵³ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

V seleukovské Babylóni byly akkadské texty týkající se boha Enkiho/Ey velmi rozšířeny. Problematictější je to se sumerskými texty, které nemají v 1. tisíciletí př. n. l. příliš velké zastoupení. Na druhou stranu jsou nám však známy překlady sumerských textů do akkadštiny, které jsou datovány do tohoto období. Lze tedy předpokládat, že většina mytologických příběhů, které se týkaly kultu boha Enkiho/Ey, byla v této době známa a mohly sloužit jako inspirace pro díla dalších autorů.⁵⁴

⁵⁴ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

6 GENEALOGIE

Genealogie boha Enkiho není zcela jednoznačná. Mezopotamský pantheon je totiž tvořen velkou směsicí božských bytostí, jejichž počet lze těžko určit. Jean Bottéro jmenuje ve své knize *Nejstarší náboženství Mezopotámie* dva spisy pocházející z první poloviny dvacátého století, jejichž autoři se pokusili dobrat alespoň přibližnému číslu zastoupení bohů v pantheonu. V roce 1914⁵⁵ se o to pokusil A. Deimel, který ve svém spisu *Pantheon babylonicum* uvádí číslo 3 300. Jsou to převážně bohové sumerští. Podstatná část bohů z tohoto seznamu se však v mezopotamských textech objevuje zřídka.⁵⁶ Druhým spisem je *Akkadische Götterepitheta* od autora K. Talqvista, který pracoval s přísnějšími měřítky a dobral se k číslu 2 400.⁵⁷

Studium pantheonu nám však komplikují i pohyby národů na území starověké Mezopotámie. Semitské obyvatelstvo od Sumerů převzalo mnoho prvků z jejich kultury, mimo jiné právě i náboženství. K sumerskému náboženství, jehož božstva byla převážně chtonická, však připojili i svá božstva. Na rozdíl od Sumerů, kteří byli spíše obyvatelstvo usedlé, patřili Semité k národům kočovným. Je proto pochopitelné, že za jejich éry byl přikládán důraz převážně astrálním božstvům. Sumerská božstva dostala svá semitská přízviska.⁵⁸ Jasným příkladem je bůh Enki, který se stal bohem Eou, anebo bohyně Inanna, jejíž akkadské jméno je Ištar.⁵⁹

Bohové mezopotamského pantheonu byli antropomorfní, měli lidskou podobu a vlastnosti s jejich dobrými i špatnými stránkami. Jediné, co je dělilo od lidí, byla nesmrtelnost a nadpřirozené schopnosti. I oni však podléhali osudu a řádu, kterým se museli řídit. Každý bůh měl své místo v hierarchii pantheonu a svůj chrám v nějakém mezopotamském městě, ve kterém ho považovali za svého patrona a oslavovali jeho kult. Často se tak stávalo, že se postavení bohů v rámci pantheonu měnilo podle toho, jaká města byla zrovna na výsluní. Některá božstva dokonce zanikala spolu se zničením jejich sídelního města. Postavení astrálních bohů jako např. měsíce (sum. Nanna / akk. Sín) nebo slunce (sum. Utu / akk. Šamaš) a bohů nebes (sum. An / akk. Anu), vzduchu (Enlil, stejný název v sumerštině i akkadštině) a země (sum. Enki / akk. Ea) však zůstávalo v relativně stejné pozici po celou dobu.⁶⁰

Cenným zdrojem, ze kterého se dovídáme o vztazích mezi božstvy, jejich párování a potomstvu, jsou právě seznamy bohů, které se objevovaly, ve většině případů, v určitém chronologickém pořádku. Podle Espaka lze rozdělit tyto seznamy do dvou kategorií: samostatné seznamy bohů seřazené podle teologického či lexikálního významu a seznamy bohů, které jsou součástí dalších samostatných textů, jejichž hlavní úlohou jsou jiná témata. Ve své práci také zmiňuje Ch. Jeana, který shromáždil seznamy ze starosumerské doby a použil je k důkladnějšímu zkoumání sumerského pantheonu, a historika, J. M. Robertse, který se zaměřil na akkadský pantheon a seznamy bohů ze staroakkadské doby. Při studiu textů bychom

⁵⁵ BOTTERO, 2005. Str. 62.

⁵⁶ HRŮŠA, 2015. Str. 27.

⁵⁷ BOTTERO, 2005. Str. 62.

⁵⁸ PROSECKÝ, 1997. Str. 71.

⁵⁹ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ. 2003. Str. 63,97.

⁶⁰ PROSECKÝ, *Asýrie a Babylonie* In: *Duchovní prameny života* 1997. Str. 71–72.

však neměli opomenout fakt, že existuje mnoho seznamů božstev, ve kterých se Enki vůbec nevyskytuje. Jeho pozice v rámci seznamu je proto spíše ukázkou smýšlení autora textu, nelze tak určit jeho reálnou pozici v rámci pantheonu či vztahy s ostatními božstvy.⁶¹

Díky seznamům bohů z měst Fara a Abú Salabíh se můžeme domnívat, jak vypadal raný sumerský pantheon. Zdá se, že během sepisování těchto listů existovaly tři různé tradice. První tradice začíná párem Enki a Ninki, který je následován božstvy Enlil a Ninlil a dalšími pěti páry en a nin. Druhá tradice začíná bohy Enlilem a Enkim na stejné pozici. Ve třetí tradici zaujímá první místo nebeský bůh An, po něm následuje Enlil, na třetím místě ženské božstvo (Inanna a Ninlil) a na čtvrté pozici Enki.⁶² Obecně platí, že na začátku seznamů budou spíše starší božstva a následovat budou jejich potomci.

Značně rozšířeným seznamem je AN = Anum. Je to asi největší a nejlépe strukturovaný seznam ze všech babylonských seznamů božstev. Nejlépe zachovalý je na dvou asyrských tabulkách, jejichž autorem je známý písař Kidin-Sín. První z nich je uložena v Britském muzeu a druhá je součástí babylonské sbírky univerzity Yale. Tabulky nejsou identické. Pro nás jsou zajímavé fragmenty, které pocházejí z pozdního kassitského období. Tyto fragmenty jsou velmi příznivé pro boha Marduka, v textu má uvedených 50 jmen a jeho otec Enki 40.⁶³

6.1 RODINNÉ VZTAHY S OSTATNÍMI BOHY

Za Enkiho otce je nejčastěji považován bůh nebes An, který měl své sídlo především v Uruku. V sumerském pantheonu byl nejvyšším božstvem, ale těšil se významu i v akkadské mytologii. Religionisté mu dali přezdívku „mlčící bůh“, protože ačkoliv je v sumerských mýtech vyobrazován jako vládce bohů, tak o jeho skutcích mnoho nevíme. Při důležitých rozhodnutích se An držel v pozadí a nijak více se neprojevoval. Enkiho matkou byla bohyně Nammu. Bohyně-matka se objevuje v seznamech bohů od 26. století př. n. l.⁶⁴

Ačkoliv je v sumerských mýtech často párován s jednou z bohyní-matek – např. Nichursag⁶⁵ – v královských nápisech, seznamech bohů a rituálních textech je za jeho manželku považována Damgalnunna, akkadsky Damkina. Postava bohyně nemá nějaké výraznější charakteristické prvky.⁶⁶ Její jméno znamená v překladu „velká manželka vznešeného“. Patří jí titul „královna Apsú“.⁶⁷

Enkiho synem bývá nejčastěji označován bůh Asalluchi, jehož kult byl oslavován ve městě Kuara. Asalluchi je Enkiho společníkem při mnohých rituálech a zaklínáních. Později jeho osoba splývá s postavou hlavního boha babylonského pantheonu Marduka.⁶⁸ Marduk postupně přebírá i některé vlastnosti a funkce

⁶¹ ESPAK, 2006. Str. 55–56.

⁶² ESPAK, 2006. Str. 57.

⁶³ LAMBERT, *Reallexikon der Assyriologie und vorderasiatischen Archäologie*. Str. 475.

⁶⁴ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 25–26.

⁶⁵ HRUŠKA, *Enki a Nichursag* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 102–108.

⁶⁶ GALTER, 2015. [https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=].

⁶⁷ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 51.

⁶⁸ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 33–34.

ostatních bohů, převážně pak jeho otce Ey. Bývá považován za boha moudrosti a zaklínadel, léčitele a pána všech bohů.⁶⁹

Za jeho dceru byla označována bohyně Nanše. Překlad jejího jména není zcela jasný. V sumerském mýtu „Enki a řád světa“ jí je přiřazena role „vládkyně rybářů a paní sladkovodních ryb“.⁷⁰ V některých mýtech vystupuje jako dcera Enkiho i Inanna – bohyně lásky a války.⁷¹

6.2 ENKIHO TVOROVÉ

Enkiho tvorové jsou stvoření, která společně s ním obývají Enkiho sídlo v Apsú. Patří mezi ně tvorové mužského rodu *enkum* a tvorové ženského rodu *ninkum*, které známe z mýtu o Inanně a Enkim. Po tom, co Enki zjistí, že byl podveden a Inanna mu ukradla jeho božské síly *me*, vyšle za její lodí právě tyto tvory, aby od ní získali božské síly zpět. Pojmy *enkum* a *ninkum* se však využívají i pro očišťující kněze, kteří mají na starosti očistu Enkiho chrámu. Dalšími stvořeními obývající vody oceánu Apsú jsou obři. Nazývají se *lachamu* a je jich přesně padesát. V básni „Prokletí Akkadu“ stojí u vchodu do chrámu a brání vstupu nepovolaným osobám. Skladba „Enki a Ninmach“ zase vypráví o stvořeních *sig-en-sig-du*, která pomáhají bohyni Ninmach vytvořit z hlíny nacházející se nad oceánem Apsú první lidi.⁷²

6.3 ISIMU

Isimu (akkadsky Usmú) patří do kategorie vedlejších bohů. Byl poslem a služebníkem boha Enkiho. Je to tzv. „muž dvou tváří“. Jeho vyobrazení známe z obrazů na drobné glyptice, které byly nalezeny na území Mezopotámie, Malé Asie a Sýrie. Tyto obrazy lze datovat do období od 2. pol. 3. tisíciletí do 2. pol. 2. tisíciletí př. n. l. Isimu se také objevuje v mýtu „Inanna a Enki“. Vydává se společně s bytostmi *lachamu* za Inannou poté, co ukradla svému otci božské síly *me* a snaží se ji přemluvit, aby síly vrátila zpět. Vystupuje také v příběhu „Enki a Nichursanga“, ve kterém vyslechne rozkazy svého pána a odřízne osm rostlin, které Enki pozře a onemocní. Isimu se poté přimlouvá u jeho ženy Nichursangy, aby se jí manžela zželelo, vrátila se k němu a vyléčila ho.⁷³

⁶⁹ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 135.

⁷⁰ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. Str. 158.

⁷¹ HRUŠKA, *Enki a řád světa* In: *Mýty staré Mezopotámie* 1977. Str. 119–132, HRUŠKA, *Inanna a Enki* In: *Mýty staré Mezopotámie* 1977. Str. 133–141.

⁷² BLACK, GREEN, 1999. Str. 66.

⁷³ PROSECKÝ, HRUŠKA, SOUČKOVÁ, BŘEŇOVÁ, 2003. str. 104.

7 SUMERSKÉ TEXTY

Sumerské písemnictví se skládá převážně z textů administrativního, právního a hospodářského charakteru. Časté jsou královské nápisy a seznamy králů či jejich dynastií, různých předmětů a osob. V celkovém množství sumerských textů tvoří literární texty poměrně malou část. Je to dáno tím, že se zpočátku pravděpodobně tradovaly ústně a až postupem času docházelo k jejich zapisování. Sumerské literární texty bývají dlouhé, některé dosahují délky až několika set řádků.⁷⁴

Nejvíce textů pochází z novosumerského období. Ze starosumerského období se často dochovaly pouze fragmenty textů a díky neúplnému porozumění zápisu těchto textů je mnohem těžší s jistotou určit nějaké závěry. Mnohem více informací jsme proto schopni čerpat z textů z doby novosumerské. Můžeme sledovat, jak byly texty sepisovány chronologicky po sobě, a určit tak měnící se postavení boha Enkiho za vlády různých dynastií. Nejvíce královských nápisů pochází z doby vlády druhé dynastie z Lagaše a třetí dynastie z Uru. V době staroakkadské dynastie se vyvinula metoda pojmenovávání roků podle významné události, která přetrvává i v období novosumerském. Velmi výrazná je právě u třetí dynastie z Uru, kdy od Šulgiho každý panovník pojmenoval jeden rok po dosazení en-kněžky do Eridu.⁷⁵

7.1 KRÁLOVSKÉ NÁPISY

Socha lagašského krále Ur-Baby, na které jsou zaznamenány různé chrámy, které nechal Ur-Baba postavit, se zmiňuje o tom, že dostal král od Enkiho tzv. *geštu* přeloženo jako vlastnost „poznání“ či „moudrosti“.⁷⁶ Chrámy na nápisu jsou potom seřazeny takto: Ningirsu, Nichursanga, Baba, Inanna, Enki, Nindara, Ninagala, Ninmarki, Ensignun, Geštinanna a Dumuzid-Abzu.⁷⁷ Jiný nápis řadí chrámy následovně: Ningirsu, Baba, Ninkununna, Enki a Nin-Á-GAL. To, jak jsou chrámy seřazeny, by mohlo znázorňovat jejich důležitost v pantheonu Lagaše.⁷⁸

Nápisy krále Gudey jsou věnovány nejméně 21 božstvům, mezi kterými je i bůh Enki. Z doby jeho vlády pochází dva terakotové válce s označením A a B, na jejichž stěnách je vyrytý text popisující stavbu chrámu věnovaného bohu Ningirsovi. Text je plný architektonického popisu stavby a stavební terminologie, což nás přivádí k myšlence, že sám panovník se zajímal o technickou stránku výstavby chrámu.⁷⁹ Gudea popisuje, jak mu bohové se s stavbou pomáhali. Bůh Enki například navrhl stavební plán chrámu a zarazil základní kolíky, ty byly prý zaraženy tak hluboko, že zasahovaly až do jeho chrámu E-Engurra.⁸⁰

⁷⁴ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN, 1998. Str. 222-223

⁷⁵ GALTER, 1981. Str. 202.

⁷⁶ ESPAK, 2006. Str. 41–42.

⁷⁷ *Ur-Bau 05*. [<http://oracc.museum.upenn.edu/etsri/corpus>].

⁷⁸ ESPAK, 2006. Str. 81.

⁷⁹ EDZARD, 1997. Str. 28.

⁸⁰ *The building of Nigirsu's temple (Gudea, cylinders A and B)*. [<http://oracc.museum.upenn.edu/etsri/corpus>].

Socha Gudea Statue B vyobrazuje postavu sedící na kulatém podstavci. Postava má sepjaté ruce a chybí jí hlava. Nápis na této soše je věnovaný bohu Ningirsovi.⁸¹ Gudea zde také hovoří o chrámu Ningirsua, mimo jiné říká, že je chrám vybudovaný na stejně „čistém“ místě, jako je město Eridu. Součástí nápisu je i zaklínací formule, která prokleje každého, kdo se pokusí sochu nebo nápis odstranit či nějak jinak poškodit, kdo bude nahrazovat svým jménem v textech či písních jména panovníka Gudey, a každého, kdo by zpochybnil rozkazy nebo se pokusil změnit Gudeovy rozsudky. V textu oslovuje bohy Ana, Enlila, Nichursangu, Enkiho, Sína, Ningirsua, Nanše, Nindaru, Gatumdug, Babu, Inannu, Utua, Chendursagu, Ig-alimu, Šulšagana, Ninmarki, Dumuzid-Abzu a Ningišzidu, aby každému takovému člověku změnili osud, který mu byl předurčen. Poté následuje výčet několika způsobů, kterými by tento člověk měl být potrestán.⁸²

Královské nápisy třetí dynastie z Uru obsahují nejméně dvacet textů, ve kterých je Enki zmíněný. Třetí dynastii z Uru založil král Ur-Namma, který nechal sepsat text s názvem „Smrt Ur-Nammy“. Tento text popisuje jeho smrt a sestup do říše podsvětí.⁸³ Na začátku textu líčí autor zmatek a chaos, který vypukl po smrti krále. Popisuje, jak postupně všichni bohové Ur opouští. Enki je v textu označován jako král a pán města Eridu. Po smrti Ur-Nammy uzavře své brány Eridu a odebere se do svého lože.⁸⁴

V textu, který popisuje výstavbu chrámu É-Kur pro boha Enlila, se píše, že Enki chrám svými důmyslnými zaklínadly oslavoval/rozveselil.

„Kněží enkum a ninkum ji náležitě chválili a Enki svými důmyslnými zaklínadly rozveselil chrám.“⁸⁵

Espak ve své práci z roku 2006 však udává jiný překlad. Enki prý svými zaklínadly nechal chrám rozkvést.

„(s) jeho obratným zařikáním, Enki nechal chrám (budovu) rozkvést.“⁸⁶

Text Ur-Namma D popisuje stavbu kanálu. Ur-Namma se s otázkou, kdo se stavby ujme, obrací na Enkiho, boha sladkovodních vod. Dochovaly se nám tři verze tohoto nápisu – jedna pochází z Nippuru, druhá z Uru a u třetí neznáme místo původu. V poslední verzi však Ur-Namma popisuje, že mu Enki předal všeobecnou moudrost a Ur-Namma kanál vykopal.⁸⁷

Tři královské nápisy Ur-Nammy oznamují, že nechal panovník postavit nebo zrenovovat chrám boha Enkiho. Jeden z nápisů tituluje Enkiho „povodňová bouře nebes a země“, což je velmi neobvyklé, protože přídomek „povodně“ se většinou

⁸¹ EDZARD, 1997. Str. 30.

⁸² *Gudea Statue B*. [<http://oracc.museum.upenn.edu/etcsri/corpus>].

⁸³ ESPAK, 2006. Str. 84.

⁸⁴ *The death of Ur-Namma (Ur-Namma A)*. [<https://etcs1.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2411.htm>].

⁸⁵ *A tigi to Enlil for Ur-Namma (Ur-Namma B)*. [<https://etcs1.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcs1.cgi?text=t.2.4.1.2>].

⁸⁶ ESPAK, 2006, Str. 85.

⁸⁷ *Ur-Namma the canal-digger (Ur-Namma D)*. [<https://etcs1.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2414.htm>].

používá k popisu „válečných“ božstev, jako jsou například Marduk, Ninurta nebo Inanna.⁸⁸

„*Pro Enkiho, povodňovou (bouři) nebes a země / jeho král / Ur-Namma / mocný muž / král Uru / král Sumerů a Akkadů / jeho dům / postavil.*“⁸⁹

Druhým panovníkem třetí dynastie z Uru je Šulgi. V 27. nebo 28. Šulgiho vlády dochází k zavedení úřadu kněze en boha Enkiho v Eridu. O této události pojednává chvalozpěv na boha Enkiho. Enki je ve chvalozpěvu nazýván jako „pán posvátných me, který dává rady“. Vystupuje zde však i pod jménem Nudimmud a Enlil mladší. Chvalozpěv také zmiňuje jeho důležitost mezi bohy Annunaki. V závěrečné části se o Enkim hovoří jako o „světle Eridu“ a velebí ho za to, že je poradce bohů i králů. Píše se v ní, že jsou Enkiho jiskřivé vody pro jeho osudového pastýře Šulgiho hojné a bohaté.⁹⁰

Pro dobu vlády Šulgiho je charakteristické velké množství chvalozpěvů na jeho osobu, ze kterých můžeme čerpat informace o jeho vztazích s bohy. Ve chvalozpěvu Šulgi A se zmiňuje, že dostal od boha Enkiho moudrost a řadí ho na páté místo za bohyni Nintu.⁹¹ Nápis Šulgi C zmiňuje, že se král očistil v očistné vodě Eridu a získal sedm eridských moudrostí. Z textu Šulgi D se dozvídáme, že Enki kráčí po cestě spolu s králem Šulgim. Stačí prý, aby pozvedl jen jedno oko z jeho chrámu v Apsú, a může zničit cizí země.⁹² Poslední část chvalozpěvu Šulgi E uvádí Enkiho za autora textů, které jsou o něm napsány.⁹³ Ve skladbě „Šulgi a Enlilova bárka“ určuje bůh Enki osud lodi boha Enlila. Velmi nezvyklé je pořadí, ve kterém jsou bozi vyjmenováni, protože zde Enki zaujímá první místo a až po něm přichází bůh Enlil.⁹⁴

Po Šulgim nastupuje na trůn Amar-Sín. Za jeho vlády vznikla skladba s podobným motivem, jaký můžeme vidět v textu *Prokletí Akkadu*. Tato skladba se nazývá *Amar-Sín a Enkiho chrám*⁹⁵ a vypráví příběh o tom, jak se Amar-Sín nejspíše rozhodl zničit chrám Apsú, aby postavil nový. Rozhodl se tak však bez Enkiho svolení.⁹⁶ Devět let proto nebyl Amar-Sín schopný stavbu chrámu provést, věštby mu vždy přinesly negativní výsledky.⁹⁷ Osmého roku k němu promluví Enki a devátého roku se Amar-Sínovi konečně podaří chrám v É-Uduna dostavět. Není však zcela jasné, jestli s Enkiho svolením, skladba totiž obsahuje verše, které říkají, že Enki chrám zničil. Amar-Sínovy královské nápisy hovoří o tom, že král Enkimu chrám Apsú postavil.⁹⁸

⁸⁸ ESPAK, 2006. Str. 87.

⁸⁹ ESPAK, 2006. Str. 87.

⁹⁰ ESPAK, 2006. Str. 88–89.

⁹¹ *A praise poem of Šulgi (Šulgi A)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.01>].

⁹² *A praise poem of Šulgi (Šulgi D)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.04>].

⁹³ *A praise poem of Šulgi (Šulgi E)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.05>].

⁹⁴ *Šulgi and Ninlil's barge (Šulgi R)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.18>].

⁹⁵ ESPAK, 2006. Str. 94.

⁹⁶ *Amar Suena and Enki's Temple (Amar-Suena A)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2431.htm>].

⁹⁷ GALTER, 1981. Str. 182.

⁹⁸ *Amar Suena and Enki's Temple (Amar-Suena A)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2431.htm>].

Čtvrtým panovníkem třetí dynastie z Uru je Šu-Sín. Z období jeho vlády pochází chvalo zpěv, který také zmiňuje boha Enkiho. Enki je zde charakterizován jako bůh, který určuje osud a má široké pochopení. Roli boha určujícího osud má však i Enlil. Není to tedy přímo charakteristika boha Enkiho, ale spíše takový symbol důležitosti a moci bohů.⁹⁹

Z Šu-Sínovy vlády se nám zachoval i text, který říká, že postavil Šu-Sín Enkimu loď. Po této události pojmenoval svůj druhý rok kralování.¹⁰⁰

Po Šu-Sínovi nastupuje na trůn panovník Ibbi-Sín. V jednom z jeho textů nastává změna, Enki je zde popisován jako nejstarší bratr bohů a je zmíněn na třetím místě za jeho bratrem Enlilem. Bohyně matka Nintur/Ninmach, která byla v dřívějších textech třetí dynastie z Uru většinou označována na třetí pozici je nyní na čtvrté.

„Urim je město knížecích božských sil mladého Suena. Ať ve velké písni vzdávají chválu Anovi, Enlilovi, nejstaršímu bratru Nudimmudovi a matce země Nintur. Svatyně Urim je městem knížecích božských sil mladého Suena. Ať vzdávají chválu ve velké písni Anovi, Enlilovi, nejstaršímu bratru Nudimmudovi a matce země Nintur. Anunovi bohové Enki.....“¹⁰¹

V textu Ibbi-Sín B král popisuje, že dostal od Enkiho sedm božských me – velkolepě ustanovených, ozdobených božskými silami od prince v Abzu.

„Sedm božských sil, velkolepě založených, ozdobených božskými silami prince v abzu.“¹⁰²

Ibbi-Sín C zmiňuje Enkiho v souvislosti s řekami Eufrat a Tigris. Ostatní bozi spolu s jejich kvalitami jsou poté seřazeni takto: An, který dává božské síly a královské žezlo Ibbi-Sínovi, Enlil dává vedení a kvality válečníka, Enki hojnost vegetace a závlahy, Nintu zvyšuje plodnost lidí a zvířat, Nana potvrzuje božské plány a dává světlo slávy, Utu vytváří spravedlnost.

7.2 ZAKLÍNADLA

Zmínky o chrámu v Apsú se objevují již v zaklínáních ze starosumerské doby. Za jeho krále označují soudobé nápisy Enkiho výrazem – „lugal-abzu“ tedy „král Abzu“. Zaklínadla pocházející z této doby se specializují převážně na porody, zakládání chrámů a léčení nemocí.¹⁰³ Prominentní roli má však bůh Enki až v době novosumerské. V zaklínáních vystupuje společně se svým synem Asalluchim, za jehož matku je v těchto textech považována bohyně Nammu. Primární funkce novosumerských zaklínadel je léčitelská, objevují se tu však i zaklínání

⁹⁹ ESPAK, 2006. Str. 94.

¹⁰⁰ GALTER, 1981. Str. 202.

¹⁰¹ *A tigi to Suen for Ibbi-Suen (Ibbi-Suen A)*. [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.5.1>].

¹⁰² *A šir-namgala to Mešlamta-ea and Lugal-era for Ibbi-Suen (Ibbi-Suen B)*.

[<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.5.2>].

¹⁰³ CUNNINGHAM, 1997. Str. 11 a 18.

terapeutická, ochranná a zaklínadla používaná při porodu.¹⁰⁴ Vyskytuje se zde podobný vzorec příběhu jako v pozdějších zaklínadlech, ve kterých spolu vystupují Ea a Marduk – Asalluchi zjistí problém, žádá otce o radu a Enki mu vysvětlí, jak se s problémem vypořádat.¹⁰⁵

7.2.1 PORODNÍ ZAKLÍNADLO

Na začátku si můžeme povšimnout motivu, který využívá zvířecího zpodobnění. Býk oplodní ženu ve chlévě a nenarozené dítě tak získává atributy, které jsou s tímto zvířetem spojovány. S tímto motivem se můžeme setkat například také v nápisech krále Šulgiho, který se často označuje za „spravedlivé sémě plemenného býka zrozené ve stáji“. Žena je zde popisována jako ustaraná a s potížemi. To by mohlo naznačovat, že se podobná zaklínadla užívala pouze pro těžké porody.

Část textu, ve kterém se odehrává božský dialog, je situována v chrámu. Když Asalluchi rozhovor s Enkim začíná, opakuje úvodní část textu. Enki mu poté odpoví a podá instrukce k vyřešení problému.¹⁰⁶

Právě plemenný býk se v ohradě vrhl na tuto ženu,
čistý záhyb,
do jejího lůna vlil spravedlivé sémě lidstva.
Semeno vlité do lůna nabylo tvaru,
a dal člověku potomka,
žena snědla medovou rostlinu
(a) nasýtla se jí.
Jedla medovou rostlinu, svůj milovaný pokrm,
(a) nasýtla se jí.
Byl to vskutku její čas porodu: příkrčila se.
Výkřik se přiblížil k nebi, výkřik se přiblížil k podsvětí,
celý výkřik pokryl obzor jako roucho.
Rozvinula plachtu jako loď kněze en,
naplnila královskou loď zbožím
naplnila loď šu-lú karneolem a lazuritem.
Z pochvy ustarané ženy visela pupeční šňůra.
Asalluchi zpozorněl,

¹⁰⁴ CUNNINGHAM, 1997. Str. 67.

¹⁰⁵ CUNNINGHAM, 1997. Str. 65.

¹⁰⁶ CUNNINGHAM, 1997. Str. 72–74.

přistoupil v chrámu ke svému otci Enkimu,
promluvil k němu:
"Otče můj, v ohradě se usadil právě plemenný býk,
čistý záhyb,
do lůna vlil spravedlivé sémě lidstva.
Semeno vlil do lůna, když nabylo podoby,
a dal člověku potomka,
žena pojedla medovou rostlinu (a) nasýtila se jí.
Jedla medovou rostlinu, svůj milovaný pokrm,
(a) nasýtila se jí.
Byl to vskutku čas jejího porodu: přikrčila se.
Výkřik se přiblížil k nebi, výkřik se přiblížil k podsvětí,
celý výkřik pokryl obzor jako roucho.
Rozvinula plachtu jako loď kněze en,
naplnila královskou loď zbožím,
naplnila loď šu-lú karneolem a lazuritem.
Z pochvy ustarané ženy visela dolů pupeční šňůra.
Nevím, co k tomu říci. Co ji uklidní?"
Enki odpovídá svému synovi Asalluchimu:
"Synu můj, co nevíš, co ti mám dodat;
Asalluhi, co nevíš, co mám pro tebe dodat?
Cokoli vím já, víš i ty.
Po tobě tuk z čisté krávy, smetana z krávy matky.
dostali ve vystavěném příbytku agrunu,
po tobě nad pochvou ženy ustarané.
z níž visí pupeční šňůra
zaříkavadlo Eridu,
kéž se uvolní jako déšť z nebe,
ať odteče jako voda z okapu z vysoké střechy,
ať [x-x] je jako řeka vlévající se do laguny,
ať se rozbije jako rozbitý hrnec.
Je-li to muž, necht' silně a hrdinně tasí sekeru,
je-li to žena, kéž se jí do ruky dostane vřeteno a spona do vlasů.

At' Gula, spravedlivý správce s pečlivýma rukama,
jakmile přestřihne pupeční šňůru, určí osud.¹⁰⁷

7.2.2 TEXT 66

Toto zaklínadlo je typickým příkladem zaklínadel s božským dialogem, které se v novosumerském období používají častěji. Na rozdíl od předchozího porodního zaklínadla, v němž se Asalluchi vydává za Enkim sám, je tento formát, kdy Asalluchi zasílá k Enkimu posla, používaný více. Oba texty jsou si však velmi podobné. Na začátku tohoto zaklínadla je nejdříve stručně popsána úvodní situace, která se zde více soustředí na povahu nemoci. Poté, co vyšle Asalluchi posla, se úvodní situace v textu opakuje. Enki poskytne svou odpověď, která obsahuje převážně pokyny k rituálu.

I muže zranil had, zranil štír,
zranil pes se vzteklinou,
vyplivl svůj jed.

Asalluhi

posílá muže ke svému otci Enkimu, (řka):

"Otče můj, muže zranil had, zranil štír,

zranil pes se vzteklinou,

vyplivl svůj jed

Nevím, co s tím mám dělat.

(Enki odpověděl:) „Můj synu, co neví?

Co mám za něj dodat?

Poté, co (vodu) rozzářil ve své ala-nádobě,

Poté, co nad touto vodou pronesl zaklínadlo,

poté, co dal pokousanému člověku napít se této vody,

ať ho tento jed sám od sebe opustí.

Je to proto, aby uštknutý člověk - člověk, kterého uštkl had - vypil
tuto vodu.¹⁰⁸

¹⁰⁷ CUNNINGHAM, 1997. Str.69–74.

¹⁰⁸ CUNNINGHAM, 1997. Str. 79–80.

8 AKKADSKÉ TEXTY

Akkadské písemnictví přejímá tradici sumerského písemnictví a rozvíjí ho. V této době například vzniká také akkadský *Epos o Gilgamešovi*, který vychází ze sumerských textů jako *Gilgameš a Chuvava* či *Enkidu a nebeský býk*. Ústředním motivem příběhu je hledání nesmrtelnosti a smyslu lidského bytí.¹⁰⁹

V písemných zdrojích ze staroakkadské doby se již objevuje i semitské jméno Ea. Máme však bohužel velmi málo královských nápisů, které by Enkiho/Eu zmiňovaly, a většina z nich o něm neudává mnoho informací. Pouze z jednoho královského nápisu se dozvídáme jiné zprávy, než které známe z nápisů z doby starosumerské. Nápis krále Narám-Sína z Ebly pochází ze 3. tisíciletí př. n. l. Obsahuje semitské mytologické literární texty, ve kterých je Enki/Ea několikrát zmíněn, obětní seznamy a zaklínadla, která jsou odlišná od těch sumerských. Akkadské mytologické texty nám říkají o postavě boha Enkiho více než všechny texty ze starosumerského období dohromady. Je to dáno především neúplným porozuměním a nedostatkem informací k systému zápisu sumerštiny UD.GAL.UN. Ve staroakkadské době se také vyvinula nová metoda pojmenování let po významné události.¹¹⁰

8.1 KRÁLOVSKÉ NÁPISY

Nápis krále Narám-Sína z podstavce měděné sochy Bassetki, která je pojmenována podle místa jejího nálezů, popisuje, jak byl ve městě Akkadu vytvořen chrám jemu zasvěcený. Sedící mužská postava má pravděpodobně reprezentovat samotného Narám-Sína, který vyhrál devět bitev proti rebelujícím králům a obyvatelé Akkadu se mu proto, jak uvádí nápis, rozhodli vybudovat vlastní chrám. Obyvatelé města žádali vybudování jeho chrámu od různých sumerských i akkadských božstev, která byla v textu zapsána v následujícím pořadí: Ištar v Uruku, Enlil v Nippuru, Dagan v Tuttulu, Nichursanga v Keši, Ea v Eridu, Sín v Uru, Šamaš v Sipparu a Nergal v Kútě. Stejně jako v sumerských nápisech je zde Enki uvedený jako „král Eridu“.¹¹¹

Fragment stély Narám-Sína nalezený v Pir Hüseyin, který byl pravděpodobně zhotoven po vítězství v jeho vojenském tažení v oblasti Šimánum, uvádí, že byl Enki/Ea oblíbeným bohem Narám-Sína v jeho vojenských taženích, protože byl přesvědčen o tom, že mu do cesty nestaví žádné mocné nepřátele.¹¹²

Starobabylonské kopie dvou nápisů krále Narám-Sína obsahují kletbu, na jejímž konci je výrazně zdůrazněna úloha boha Ey. Další nápisy, které pojednávají o tažení Narám-Sína do Maganu a které byly nalezeny v Nippuru, obsahují téměř

¹⁰⁹ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN, 1998. Str. 222.

¹¹⁰ GALTER, 1981. Str. 202.

¹¹¹ ESPAK, 2006. Str. 63–64.

¹¹² ESPAK, 2006. Str. 64.

identickou formuli kletby.¹¹³ Člověku, který nápis nějak poškodí má Ea zastavit přísun vody tím, že mu ucpe bahnem kanál.¹¹⁴

8.2 ZAKLÍNADLA

Primární funkce akkadských zaklínadel souvisí s nemocemi a jejich původci. Je zde však mnohem více protivníků – čarodějnice, lidské protivníci a velké množství démonů. Novým motivem je také uklidňování miminek a řešení různých zemědělských problémů.¹¹⁵

8.2.1 ZAKLÍNÁNÍ ŘEKY STVOŘITELKY

Toto zaklínadlo obsahuje kosmogonické motivy. Je součástí rituálů *namburbú*. Řeka je zde zbožněna – před slovem, které jí označuje je umístěn božský determinativ *dignir*. Text připomíná mýtus o Atrachasisovi, ve kterém bohové na počátku vyhloubili řeku. S řekou je pravděpodobně spojován oceán Apsú, ve kterém má sídlo bůh moudrosti a magie Ea. Se svým synem Mardukem/Asalluchim darovali řece moudrost. Lidé si k ní proto chodili pro rady, řeka byla považována za soudkyni, a tak ji nechali, aby rozhodovala o tom, zda je člověk vinným nebo nevinným. Často k ní lidé chodili, aby odvrátila nějakou blížící se hrozbu. Nosili jí hliněné figurky, které představovaly původce této hrozby a řeka je měla odnést pryč a zničit.¹¹⁶

Tys řeka, stvořitelka veškerenstva! Když tě vyhloubili velcí bohové,
na tvých březích blahobyť uchystali, v tobě Ea, vládce Apsú, zbudoval své sídlo.
Obdaroval tě divokostí, září (a) děsem, nazval tě záplavou nepremožitelnou.
Ea a Marduk moudrostí tě obdařili, tys soudkyně (všech) lidí.
Já, ten a ten, syn toho a toho, jehož bůh je ten a ten, jehož bohyně je ta a ta, jemuž
zlé znamení tarasí [cestu,]
bojím se, děsím a stále se strachuji znamení zlého; [dej, ať mne mine!]
Nechť se to zlo mně a domu mému nepřiblíží, nechť nepřistoupí, nechť nepřikvačí,
[nechť mne nedostihne!]
To zlo z mého těla vytrhni a každého dne tě velebit budu; ti, kdo mne spatří,
[navěky tebe chváliti budou!]
Na pokyn Ey a Asalluchiho já jsem se k tobě obrátil, tebe jsem hledal. Zlo [...] stáhni do svého Apsú! Zaklínána jsi Eou, stvořitelem tvým, zaklínána jsi

¹¹³ ESPAK, 2006. Str.

¹¹⁴ FRAYNE, 1993. Str. 99.

¹¹⁵ CUNNINGHAM, 1997. Str. 100.

¹¹⁶ PROSECKÝ, 2010. Str.84–85.

[Asalluchim,] zaklínána jsi Šamašem, knížetem (čtyř) stran světových. Když ho necháš odejít – odstraň zlo z mého těla –, [způsobíš radost. Daruj (mi) život!]¹¹⁷

8.2.2 ZAKLÍNÁNÍ BOLAVÉHO ZUBU

Akkadové věřili, že nemoc je zlo, které sužuje člověka. Aby se mohl vyléčit musel dojít k příčinám onoho zla, ty však mohly vést až do prvopočátku stvoření. Pokud byl člověk schopný příčinu poznat a pojmenovat ji, zlo bylo přemoženo a nemohlo v těle nadále setrvávat. Zaklínadlo bolavého zubu bylo nalezeno v knihovně krále Aššurbanipala ve čtyřech exemplářích. Dochovaly se však i dvě starší syrské verze z Mari, které byly pravděpodobně sepsány v 18. stol. př. n. l.¹¹⁸

Když Anu stvořil nebesa,
nebesa stvořila zemi,
země stvořila řeky,
řeky stvořily strouhy,
strouhy stvořily bahno,
a bahno stvořilo červa,
(tu) s pláčem šel červ k Šamašovi,
(též) před Eou tekly mu slzy.
„Co mi dáš jíst?
Co mi dáš sát?“
„Dám ti zralý fik,
meruňku (a) jablko.“
„K čemu mi bude zralý fik
a meruňka (a) jablko?
polož mne mezi zub
a dáseň (a) dej mi tam přebývat!
ze zubu krev budu sát
a zbytky (?) v dásni
budu hrýzt!“
Zaraz kolík, popadni kořen!
„Protože jsi tohle řekl, červe,

¹¹⁷ PROSECKÝ, 2010. Str. 84.

¹¹⁸ PROSECKÝ, 2010. Str. 85–86.

necht' tě Ea udeří mocnou
rukou svou!“

Toto jest zaklínání bolavého zubu.

Rituál k tomu: Pivo, trochu sladu a oleje dohromady smíchej,

Zaklínání třikrát nad (tím) odříkej, na ten zub vlož!

Opis podlouhlé tabulky, jež podle znění starého vypáleného nápisu

Marduk-šuma-usura pořídil Nabú-nádin-ipri, potomek Kudurránův.¹¹⁹

¹¹⁹ PROSECKÝ, 2010. Str. 86–87.

9 MÝTY

Spíše než silou, vyjednává Enki raději diplomacií a záludností. To může odrážet skutečnost, že je Enki králem sladké vody, která je nevyzpytatelná a je pro ni typické, že se překážkám spíše vyhýbá, než aby jim čelila. Proteče kolem nich, ale i tak vždy dojde k cíli. Farmář, který ji využívá pro zavlažování, ví, jak záludná dokáže řeka být. Snaží se ji korigovat, ale ví, že je pro ni jednoduché odtéct pryč, nabrat nepředvídané obrátky. Tyto schopnosti – lstivost a nadstandardní inteligence – byly předány právě Enkimu.

Jeho nejčastějším soupeřem v mýtech je Nichursag – jako bohyně kamenité západní pouště nebo bohyně-rodička.¹²⁰

9.1 ENKI A NINMACH

Sumerský mýtus Enki a Ninmach pojednává o stvoření člověka. Jeho hlavními postavami jsou bůh moudrosti Enki, matka-stvořitelka Nammu a Enkiho sestra Ninmach. Mýtus začíná popisem situace, ve které velcí bozi dohlížejí na práci bohů nižších. Jednoho dne však bůh Enki nevstane z postele a nižší bohy to pobouří. Přejde k němu proto bohyně-matka Nammu a přemlouvá ho, aby vstal a přidal také ruku k dílu, anebo vymyslel něco, čím by nižším bohům pomohl od práce. Enki se zvedne, přemýšlí, a nakonec dostane nápad. Řekne matce ať si k sobě vezme na pomoc jeho sestru Ninmach a společně vytvoří z hlíny oceánu Apsú tvory, kteří by nižším bohům od práce odpomohli. V této části je text poškozený a lze těžko určit, co se událo poté. Příběh nám navazuje na hostinu, kterou bůh Enki pro bohyně Nammu a Ninmach uspořádal. Zde se Enki a Ninmach opijí a pustí se do výtvaru. Nejprve se hlíny chopí bohyně Ninmach a vyrobí z ní šest lidí, kteří jsou však postižení. Bůh Enki určí každému z nich osud a najde jim užitečné místo ve společenství lidí. Poté sedne k hlíně Enki a podle Ninmach vytvoří ženu, do jejíhož lůna vstříkne své sémě a žena později porodí. Druhým výtvozem Enkiho je Umul, který je bohužel také postižený. Enki se tedy obrátí k Ninmach, aby nyní ona člověku osud určila. Bohyně chvíli přemýšlí a neví si rady. Koncová část příběhu je značně poškozena, není tedy zcela jisté, co se v této části odehrává. Bůh s bohyní se zde hádají. Enkimu se nakonec podaří Ninmach uklidnit a ta ze svého klína vydá Umula, aby Enkimu postavil sídlo. Mýtus uzavírá autor textu slovy: „*Ninmach velkému pánu, Enkimu, nemohla odporovat. Ó otče Enki, jak sladké je tebe chválit!*“¹²¹

Kvůli značnému poškození textu bohužel nemáme ucelený obraz o tom, co všechno chtěl autor říci, a nejsme tak schopni plně pochopit celou podstatu příběhu. Můžeme si však všimnout vykreslované rivality mezi oběma bohy, kteří se předhánějí v tom, který z nich stvoří lepšího člověka. Z této soutěže nakonec vyjde vítězně bůh Enki.¹²² Mýtus Enki a Ninmach je předlohou pro první část akkadského mýtu Atrachasis, kterému se práce věnuje v podkapitole 9.3 Mýtus o Atrachasisovi.

¹²⁰ JACOBSEN, 1978. Str. 112.

¹²¹ HRUŠKA, *Enki a Ninmach* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 109–113.

¹²² KRAMER, MAIER, 2020. Str. 31.

9.2 ENKI A NICHURSAG

Děj mýtu se odehrává v Dilmunu, který je zde vyličen jako pozemský ráj, čistá země. Zvířata se zde nezabíjejí a nemoci zde neexistují. Vše se zdá idylické až na ten fakt, že tu neteče sladká voda. Dcera boha Enkiho Ninsikilla si proto stěžuje otci, že tu sladká voda chybí. Ten jí poradí, aby se obrátila na boha slunce Utu, jehož ústa vodu ze země vysávají. Ninsikilla učinila, jak otec pravil. Utu ze země vstřelil sladkou vodu a z jeho úst vytekl pramen, který přinesl sladkou vodu do země Dilmun.

V druhé části skladby se u rákosů setká Enki s matkou země Nintu, která se později v textu objevuje pod jménem Nichursag. Enki se pokouší Nintu svést, a nakonec jí oplodní. Jeden den jejího těhotenství je jako měsíc, a tak po devíti dnech bohyně porodí dceru Nimmu.

Mladá krásná dívka Nimmu vyjde ke břehu, kde již v rákosí čeká Enki se svým služebníkem Isimudem. Začne mladou dívku svádět, Nimmu nakonec podlehne a otěhotní. Za devět dní porodí dceru Ninkurru. Mladá krásná Ninkurra se vydá ke břehu a čeká jí ten samý osud, za devět dní porodí dceru Uttu. Bohyně Nintu krásnou Uttu varuje, že se Enki skrývá v rákosí. Poradí jí, že až ji bůh Enki začne svádět, má mu říct, aby jí přinesl okurky, jablka a hrozny. Enki naplnil vodou všechny strouhy i kanály a rozkázal zahradníkovi, aby mu okurky, jablka a hrozny přinesl. Vydal se ke dveřím Uttu, kde se vydával za zahradníka, aby mu otevřela a pustila ho dovnitř. Uttu otevřela, Enki ji svedl a vložil své sémě do jejího lůna.

Bohyně Nichursag však sémě z jejího lůna vyňala a zasadila ho do země. Vyrostlo osm rostlin. Enki rostliny snědl a Nichursag ho proklela. Enki onemocní a zmítá se v bolesti. Nichursag nakonec porodí osm božstev, která Enkiho vyléčí. Skladbu uzavírá autor větou: „Ó otče Enki, tobě budiž sláva!“¹²³

9.3 MÝTUS O ATRACHASÍSOVI

Nejvíce zachovalá verze tohoto příběhu pochází ze Sipparu a lze ji datovat do doby I. dynastie z Babylonu. Další verze pocházejí z Babylónu a Ninive. Předlohou první části je nejspíše výše zmíněný sumerský mýtus „Enki a Ninmach“. Druhá část rozvíjí sumerský Mýtus o potopě. Uvádí, že lidé začali být velmi hlasití a jejich křik rušil boha Enlila. Dal rozkaz bohům, aby na zemi vypukla choroba. Ea však poradil Atrachasísovi, aby lidé nevzývali další bohy, upekli chléb a odnesli ho k bráně boha Namtara. Namtar byl zahanben a chorobu zastavil. Lidé se však nepoučili a brzy byli znovu moc hlasití a rušili boha Enlila ve spánku. Rozkázal tedy bohům, aby lidem zamezili obživu a oni měli hlad. Aby nebylo slunce, vody a ani rostlin. Ea však zcela neuposlechl ani napodruhé a dal Atrachasísovi další radu. Lidé mají přestat vzývat ostatní bohy, upéct chléb a dát jej před bránu boha Adada. Tak tedy učinili a položili chléb před Adadovy brány. Ten, zahanben tímto skutkem, dal ráno padnout mlze a v noci tajně rozstříkl rosu. Enlil byl ze křiku lidí znovu rozrušen a nařídil, aby Anu a Adad střežili nebesa, Sín a Nergal prostřední zemi a Ea se svými

¹²³ HRUŠKA, *Enki a Nichursag*, 1977. Str. 102–108.

„Vlasatci“¹²⁴ at' střeží oceán Apsú. Po třech letech se však Eovi lidé zželelo, porušil tedy znovu Enlilovy rozkazy a Enlil zuřil. Rozhodl, že na lidstvo přivodí potopu.

Enki ve snu poradí Atrachasisovi, aby postavil loď, jejíž šířka i délka budou stejné. Loď má být bytelná a celá zastřešená jako Enkiho sídlo Apsú. Varoval ho, že potopa přijde po sedmi dnech. Atrachasis šel poté oznámit lidem, že se jeho bůh pohádal s jejich bohem Enlilem a on nemůže nadále zůstat na zemi. Lidé mu pomohli postavit loď, na kterou naložil domácí i divokou zvěř, a také svou rodinu. Po sedmi dnech se rozezněl božský hlas a začala bouře. Potopa trvala sedm dní a sedm nocí. Když Enlil spatřil loď byl plný hněvu a nechápal, jak mohl někdo tuto pohromu přežít. Hledal mezi bohy viníka a bůh Anu prozradil, že Atrachasisovi pomohl Enki. Enlil se později nechal přesvědčit, aby se zavedla nová opatření proti přemnožení lidí a pověřil jimi Enkiho a bohyni Nintu.¹²⁵ Nová opatření tedy obsahovala zkrácení věku a vypuštění démonky Lamaštu¹²⁶ mezi lidi.¹²⁷

9.4 ENKI A ŘÁD SVĚTA

Na začátku tohoto sumerského mýtu je dlouhá oslavná řeč na boha Enkiho, kterou následují dva chvalozpěvy, ve kterých bůh sám oslavuje svou sílu a úspěchy. Poté část textu chybí a děj se přesouvá k pasáži, ve které Enki požehná známým kulturním centřům jako jsou – Sumer (označuje zde Nippur), Ur, Melucha a Dilmun – a dává každému městu svůj individuální charakter. Následuje organizování světa. Zaopatřil moře, řeky, oblaka i déšť. Poté zakládá zemědělství a pastevectví a řemesla jako např. stavebnictví a tkaní. Každému bohu přidělí vhodnou oblast působení – bohyně Nanše získá moře, bůh Iškur oblaka, Enkimdu a Ezinu mají na starosti zemědělství, Dumuzi pastevectví atd. Na konci mýtu se bohyně Inanna hněvá a stěžuje si Enkimu, že jí žádnou úlohu nepředal. Enki jí vysvětluje kolik úloh již Inanna má, uklidní ji a dá jí úlohy, které mu zbyly. Zde je bohužel text velmi poničený a lze těžko určit, které síly to byly.¹²⁸

Je zde patrná spojitost s mýtem *Inanna a Enki*, který vypráví, jak Inanna opije Enkiho v jeho sídle Eridu a ukradne mu jeho božské síly me.¹²⁹

¹²⁴ Viz kapitola Enkiho tvorové, Str. 15.

¹²⁵ PROSECKÝ, 2010, Str. 272–290.

¹²⁶ Lamaštu byla obávaná démonka, která útočila na těhotné ženy, rodičky a kojence. PROSECKÝ, 2010, Str. 262.

¹²⁷ PROSECKÝ, 2010, Str. 262.

¹²⁸ JACOBSEN, 1978. Str. 114–115.

¹²⁹ HRUŠKA, *Inanna a Enki* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 133–141.

10 ZÁVĚR

V mezopotamském umění bývá Enki/Ea vyobrazován jako bůh s plnovousem a se dvěma proudy řeky, které mu vytékají z ramen. Na hlavě má božskou tiáru s rohy a nejčastěji bývá oblečen do nařasené sukně. Jeho typickým znakem jsou plovoucí ryby, anebo váza s pramenem vody. Za jeho symboly jsou považovány želva a kozoryba.

Enkiho/Ey kult započal v jeho sídelním městě Eridu. První zmínky Enkiho jména jsou doložené již z raně dynastických seznamů božstev, které pocházely z Fary a Abú Salabíchu. Historický vývoj Enkiho postavení v rámci pantheonu můžeme sledovat podle četnosti užití, místa výskytu či podoby jeho jména. Sumerové ho nazývali jménem Enki. Tato varianta jména se vyskytuje již v seznamech z Fary a Abú Salabíchu, které pocházejí z doby raně dynastického období. En-ki znamená v překladu „pán země“. Tento překlad se však moc nehodí k jeho titulu krále sladkovodního oceánu Apsú, proto se od počátku sumerologických studií pokusilo mnoho vědců přijít s teorií, jak spolu tento překlad a charakteristika Enkiho jako boha sladké vody souvisí. Podle E. Ebelinga by mohlo sumerské *ki* znamenat prostor pod, tedy podzemní oceán Apsú. Jeho teorii by mohl podpořit i fakt, že v akkadštině existuje pro Apsú výraz *ersetu kabiltu* – v překladu „střední země“. Enki/Ea byl často také označován jménem Nudimmud, „ten, jenž tvoří a rodí“. Od 2. pol. 3. tisíciletí se pro Enkiho častěji používá jeho akkadská verze Ea.

Během 3. tisíciletí př. n. l. se Enkiho/Ey kult rozšířil po celé jižní Mezopotámii. Na konci milénia tak již existoval jeho chrám v Uru a o pár století později i ve městech Isinu a Larse. Jeho sídelní město Eridu si prošlo řadou pustošení, ale vždy bylo nakonec obnoveno. S rostoucí politickou silou města Babylónu se dostávalo Eridu spíše do jeho stínu. S nástupem vlády Chammurapiho se na výsluní pantheonu dostává Enkiho syn Marduk a v 2. tisíciletí př. n. l. svého otce naprosto zastíní a přebírá velké množství jeho funkcí. Bůh Enki/Ea má však i nadále důležitou pozici v rámci pantheonu a je i nadále přítomen v soudobých zaklínadlech a jiných textech. V době Seleúkovské Babylonie byly akkadské texty týkající se boha Enkiho/Ey velmi rozšířené. Sumerské texty však v celém 1. tisíciletí př. n. l. moc zastoupené nejsou. K dispozici máme alespoň akkadské překlady sumerských textů, které pravděpodobně pocházejí z této doby. Můžeme tak předpokládat, že mytologické texty obsahující boha Enkiho/Eu byli v této době známé, a že se mohly stát předlohou pro další autory.

Bůh Enki/Ea je často součástí královských napsů, zaříkadel a mytologických textů. Nejstarší texty pocházejí ze starosumerského období. Mnohem více dochovaných textů máme však z období druhé dynastie z Lagaše a třetí dynastie z Uru, které vládly v novosumerském období. Enki zde bývá nejvíce zmiňován v souvislosti se stavebními nápisy nebo chvalozpěvy. Králové také popisují, že od Enkiho dostali moudrost. Z textů pocházejících ze staroakkadské doby se dozvídáme nejvíce informací z napsu krále Narám-Sína z Ebly.

V zaklínadlech obsahujících Enkiho/Eu se objevují často motivy božského dialogu. Vystupují v nich Enki a Asalluchi. Text zaklínadla většinou začíná

popisem problému, který později zaznamená bůh Asalluchi a vyšle za otcem posla, aby mu Enki poradil, co má se situací dělat. Enki Asalluchimu odpoví a poskytne informace potřebné k rituálu. V některých zaklínadlech se Asalluchi za Enkim vydává sám. Tento typ zaklínadel se později vyskytuje i ve verzi Ea-Marduk.

V mezopotamských mýtech Enki vystupuje jako poradce lidí i bohů. Spíše než síly, využívá Enki/Ea diplomacie a záludnosti. Jeho nejčastějším soupeřem v mýtech bývá bohyně Nichursag.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- *Amar Suena and Enki's Temple (Amar-Suena A)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2431.htm>].
- *A praise poem of Šulgi (Šulgi A)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.01>].
- *A praise poem of Šulgi (Šulgi D)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.04>].
- *A praise poem of Šulgi (Šulgi E)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.05>].
- *A šir-namgala to Mešlamta-ea and Lugal-era for Ibbi-Suen (Ibbi-Suen B)* [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.5.2>].
- *A tigi to Enlil for Ur-Namma (Ur-Namma B)*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.2>].
- *A tigi to Suen for Ibbi-Suen (Ibbi-Suen A)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [<https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.5.1>].
- BLACK, J. A., CUNNINGHAM, G. – Ebeling, J. et al. (2006): *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature [ETCSL]*. Oxford: Faculty of Oriental Studies, University of Oxford. <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk>.
- BLACK, J., GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN 80-7207-266-8.
- BOTTERO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1348-2.
- BM 103317. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1911-0408-7].
- BM 89771. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1983-0101-300].
- BM 89115. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1891-0509-2553].
- BM 103232. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1910-1112-10].
- BM 102485. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1907-1014-1].
- CUNNINGHAM, G. *Deliver me from evil: Mesopotamian incantations 2 500 – 1 500 BC*. Řím: Editrice pontificio istituto biblico, 1997. ISBN 88-7653-608-6.
- ČERNÁ, Z., FILIPSKÝ J., HELLER J. et al. *Duchovní prameny života: stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*. Vyd. 2., rozš. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-223-3.
- EDZARD, D. O. *Gudea and his dynasty*. Kanada: University of Toronto Press, 1997. ISBN 0-8020-4187-6.
- ELIADE, M. *Od doby kamenné po eleusinská mystéria*. 4. vydání. Praha: OIKOYMENH, 2019. ISBN 978-80-7298-361-2.

- *Enki and the world order*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section1/tr113.htm].
- ESPAK, P. *Ancient Near Eastern Gods Enki and Ea: Diachronical Analysis of Texts and Images from the Earliest Sources to the Neo-Sumerian Period*. Tartu, 2006. Master's thesis. University of Tartu.
- ESPAK, P. *One Possible Interpretation of the Structure of the Early Sumerian Pantheon*, *Usuteaduslik Ajakiri* 2018/1, 37–41.
- FRAYNE, D. *Sargonic and Gutian Periods (2334–2113 BC)*. Toronto: University of Toronto Press, 1993. ISBN 0-8020-0593-4.
- GALTER, Hannes D. *Der Gott Ea/Enki in der Akkadischen Überlieferung. Eine Bestandsaufnahme des vorhandenen Materials*, *Dissertationen der Karl-Franzens Universität Graz*, 1983
- GALTER, Hannes D. *The Mesopotamian God Enki/Ea*. *Religion Compass*. 2015, 2015(9), 66-76.
https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/rec3.12146?saml_referrer=.
- GEORGE, A. R. (1992). *Babylonian Topographical Texts*. *Orientalia Lovaniensia Analecta, vol. 40*. Leuven: Peeters.
- *Gudea Statue B* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [http://oracc.museum.upenn.edu/etcsl/corpus].
- HARRY, Ruth. „Enki/Ea (god)“, *Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses*, *Oracc and the UK Higher Education Academy*, 2016 [http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/enki/]
- HRUŠKA, *Enki a Nichursag* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 102–108.
- HRUŠKA, *Enki a Ninmach* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 109–113.
- HRUŠKA, *Enki a řád světa* In: *Mýty staré Mezopotámie* 1977. Str. 119–132.
- HRUŠKA, *Inanna a Enki* In: *Mýty staré Mezopotámie* 1977. Str. 133–141.
- HRUŠKA, I. *Bohové, chrámy, obřady a lidé*. Praha: Vyšehrad, spol., 2015. ISBN 978-80-7429-538-6.
- CHARVÁT, P. *Mesopotamia before history*. 2. vydání. London-New York: Routledge, 2002. ISBN 978-0-415-25104-4.
- JACOBSEN, T. *The Treasures of Darkness. A History of Mesopotamian Religion*. New Haven-London: Yale University Press. 1978. ISBN 9780300161823
- KRAMER, Samuel Noah, MAIER, J. *Myths of Enki, The Crafty God*. 2. vydání. Eugene, Oregon: Wipf & Stock Publishers, 2020. ISBN 978-1-7252-8289-6.
- KREBERNIK, M., 1998 *Die Texte aus Fara und Abu Salabikh* In: BAUER, Josef; ENGLUND, Robert (1998). *Mesopotamien: Späturuk-Zeit und Frühdynastische Zeit*. Freiburg, Switzerland / Göttingen, Germany: Universitätsverlag / Vandenhoeck Ruprecht. Str. 237–427.

- LAMBERT, *Realexikon der Assyriologie und vorderasiatischen Archäologie*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [http://publikationen.badw.de/de/rla/index]. Str. 473–479.
- MATOUŠ, L. – Hruška, B. – Součková, J. et al. (1977): *Mýty staré Mezopotámie*. Praha: Odeon.
- *Ninurta and the turtle*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.6.3].
- NOVÁKOVÁ, N., PECHA L., FURAT, R. *Dějiny Mezopotámie*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-416-0.
- PROSECKÝ, *Adapa a jižní vítr* In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 229–232.
- PROSECKÝ, *Asýrie a Babylonie* In: *Duchovní prameny života* 1997. Str. 71–104.
- PROSECKÝ, *Enúma eliš*. In: *Mýty staré Mezopotámie*. 1977. Str. 176–207.
- PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9.
- PROSECKÝ, J., HRUŠKA B., SOUČKOVÁ J., BŘEŇOVÁ K., ed. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-188-4.
- ROBSON, E. „Assyrian scholarly professions“, *Nimrud: Materialities of Assyrian Knowledge Production*, The Nimrud Project at Oracc.org, 2015 [http://oracc.museum.upenn.edu/nimrud/ancientkalhu/thepeople/professions/].
- *Šulgi and Ninlil's barge (Šulgi R)* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.18].
- *The building of Nigirsu's temple (Gudea, cylinders A and B)*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [http://oracc.museum.upenn.edu/etcslri/corpus].
- *The death of Ur-Namma (Ur-Namma A)*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2411.htm].
- *The Flood story*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.7.4].
- *The Sumerian king list*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.1.1].
- *Ur-Bau 05* [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [http://oracc.museum.upenn.edu/etcslri/corpus].
- *Ur-Namma the canal-digger (Ur-Namma D)*. [online]. [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: [https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/tr2414.htm].

RESUMÉ

The aim of this thesis is to characterize and present the figure of the god Enki/Ea and his function in the Mesopotamian pantheon. It will discuss his origins, shed light on the various names by which he was called, will observe the development and changing status of his personality over time and describe his relationships with other Mesopotamian deities, especially his son Marduk, who in later sources takes a prominent place in the Babylonian pantheon and assumes some of his father's functions. It will then discuss the numerous ancient texts in which he appears and his depiction in Mesopotamian civilizations.

The thesis will draw on secondary sources and Sumerian and Akkadian texts and will be designed to conform to the principles laid down for theses.